

Ponowne rozpoznanie sprawy przez tego samego sędziego w I instancji a prawo do bezstronnego sądu

Monika Deręgowska¹

137–150

Streszczenie: Niniejszy artykuł stanowi analizę zgodności art. 386 § 5 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym od listopada 2019 r. z Konstytucją RP oraz europejskimi standardami rzetelnego procesu. Przepis ten przewiduje możliwość ponownego rozpoznania sprawy przez tego samego sędziego, który wydał uchylony wyrok, co – zdaniem licznych przedstawicieli doktryny – budzi poważne wątpliwości co do zachowania bezstronności sądu. Rozwiązanie to może pozostawać w sprzeczności z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP oraz art. 6 ust. 1 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. W artykule omówiono orzecznictwo Sądu Najwyższego, Trybunału Konstytucyjnego i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, które podkreśla konieczność rzeczywistego zapewnienia niezależności i bezstronności sądu. W świetle zgłoszonych zastrzeżeń, pozytywnie oceniono propozycję przywrócenia wcześniejszej regulacji – przekazywania sprawy innemu sędziemu po uchyleniu wyroku – jako rozwiązania gwarantującego prawo do bezstronnego sądu i wzmacniającego zaufanie obywateli do wymiaru sprawiedliwości.

Słowa kluczowe: wyłączenie sędziego, bezstronność, niezawisłość, ponowne rozpoznanie sprawy

¹ Asesor sądowy w IX Wydziale Karnym Sądu Rejonowego w Bydgoszczy, magister prawa, absolwentka Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. ORCID: 0009-0003-0945-0577. Zainteresowania: prawo karne materialne i procesowe, kredyty frankowe, prawo spadkowe, caseflow management.

Abstract: Reconsideration of a case by the same first-instance judge and the right to an impartial court

This article analyses the compliance of Article 386 § 5 of the Code of Civil Procedure, as amended in November 2019, with the Polish Constitution and European standards of fair trial. The provision allows a case to be re-heard by the same judge who issued the quashed judgment, which—according to many legal scholars—raises serious doubts as to the impartiality of the court. This solution may be contrary to Article 45(1) of the Polish Constitution and Article 6(1) of the European Convention on Human Rights. The article discusses the case law of the Supreme Court, the Constitutional Tribunal and the European Court of Human Rights, which emphasises the need to ensure the independence and impartiality of court in practice. In view of the objections raised, the proposal to return to the previous regulation – transferring the case to another judge after the judgment has been overturned – was positively assessed as a solution that guarantees the right to an impartial court and strengthens citizens' trust in the justice system.

Keywords: recusal of a judge, impartiality, independence, reconsideration of the case

1. Wprowadzenie

W 2019 r. na skutek ustawy z dnia 4.7.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw² wprowadzono nowe brzmienie art. 386 § 5 Kodeksu postępowania cywilnego³, zgodnie z którym w przypadku uchylenia wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania sąd rozpoznaje ją w tym samym składzie, chyba że nie jest to możliwe lub powodowałoby nadmierną zwłokę w postępowaniu. Komisja Kodyfikacyjna Prawa Cywilnego opublikowała projekt zmian kodeksu postępowania cywilnego⁴, który cofa część wprowadzonych w 2019 r. rozwiązań. Projekt ten cofa między innymi rozwiązanie przyjęte w art. 386 § 5 k.p.c., wracając do zasady, że po uchyleniu wyroku

² Ustawa z 4.07.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2019 r. poz. 1469, dalej jako „nowelizacja z 2019 r.”

³ Ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1568 ze zm., dalej jako „k.p.c.”.

⁴ Projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw z uzasadnieniem (wersja z 15.04.2025 r.), <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/projekty-aktow-prawnych3>, [dostęp 5.08.2025 r.].

i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania, sąd rozpoznaje ją w innym składzie. Propozycję takiej zmiany należy ocenić pozytywnie, a argumenty za powrotem do dawnej regulacji przedstawię poniżej, ale żeby ocenić te dwa rozwiązania należy najpierw zastanowić się nad celem wprowadzenia aktualnie obowiązującego stanu rzeczy.

2. Ratio legis nowelizacji art. 386 § 5 k.p.c. z 2019 r.

Zmiany, które weszły w życie na skutek nowelizacji z 2019 r. miały na celu usprawnić, skrócić czas postępowań cywilnych. Ustawodawca chciał wprowadzić jak najwięcej rozwiązań, które miały pozwolić sądowi na koncentrację materiału dowodowego, lepszą organizację procesu, skrócenie postępowań zażaleniowych, apelacyjnych. Już wcześniej wprowadzono przepisy, które ograniczały możliwość uchylecia wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Projektodawca (rząd) zauważył jednak, że sądy I instancji, a bardziej precyzyjnie, niektórzy sędziowie, w praktyce ograniczali postępowanie dowodowe do minimum, co skutkowało przede wszystkim nierozpoznaniem istoty sprawy. W takiej sytuacji, sądy odwoławcze były stawiane przed pytaniem, czy postępowanie dowodowe powinno być w II instancji uzupełnione, kolokwialnie ujmując, czy da się jeszcze sprawę 'uratować', czy należy wyrok uchylić i sprawę przekazać do ponownego rozpoznania. Należy podkreślić, że uchylenie wyroku i przekazanie do ponownego rozpoznania jest możliwe w razie stwierdzenia nieważności postępowania, a także gdy sąd I instancji nie rozpoznał istoty sprawy albo gdy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości (art. 386 § 2 i § 4 k.p.c.). Najczęstszą przyczyną uchylecia wyroku jest w praktyce stwierdzenie nierozpoznania istoty sprawy, i z reguły dotyczy to sytuacji, gdy sąd odwoławczy dokonuje odmiennej oceny materialnoprawnej kwestii istotnej dla rozstrzygnięcia⁵. Przykładowo ma to miejsce, gdy sąd I instancji uchylił się od zbadania

⁵ A. Łazarska, K. Górski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom I. Komentarz. Art. 1-458*¹⁶, wyd. 2, Warszawa 2023, s. 1617.

przesłanek nieważności umowy, albowiem uznał, że powód nie ma legitymacji procesowej lub że doszło do przedawnienia, bądź upłynął termin zawity⁶. Sąd odwoławczy może wówczas uchylić wyrok i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania, w szczególności, gdy sąd I instancji nie odniósł się do twierdzeń powoda np. o przerwaniu biegu przedawnienia i pominął dowody na tę okoliczność. Takie praktyki mogły istnieć, ale ich liczbę trudno zweryfikować, gdyż nie wszystkie uchylenia z powodu braku rozpoznania istoty sprawy lub konieczności przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości, wynikają i wynikały z zaniechań należytego przeprowadzenia postępowania dowodowego przez sąd pierwszej instancji. Projektodawca wskazał jednak, że z powodu praktyki przerzucania postępowania dowodowego na sądy II instancji należy wprowadzić rozwiązanie, które można uznać za karzące dla sędziego rozpoznającego sprawę w I instancji⁷. Regulacja ta miała sprawić, że sędziowie I instancji przeprowadzą należycie postępowanie dowodowe, a w praktyce sędziowie stosowali i dalej stosują praktykę zwaną „murowaniem wyroku”, ale nie tylko w uzasadnieniu, a także w toku postępowania. Praktyka ta polega na tym, że sędzia prowadzący sprawę przeprowadza wszelkie dowody, niezależnie od tego, że część z nich nie ma już na danym etapie sprawy znaczenia i powinny zostać one pominięte (art. 235² k.p.c.) albo gdy sędzia jest już przekonany do rozstrzygnięcia, ale i tak, na wszelki wypadek przesłucha jeszcze jednego świadka, dopuści dowód z uzupełniającej opinii biegłego. Oczywiście, praktyka ta ma swoje granice. Następnie w uzasadnieniu wyroku, sędziowie uzasadniają nie tylko główną przyczynę uwzględniania bądź oddalenia powództwa, ale również pozostałe przyczyny, na wypadek, gdyby sąd odwoławczy nie podzielił stanowiska sądu I instancji.

⁶ Zob. M. Manowska, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Art. 1–477(16)*, wyd. IV, LEX/el. 2021, art. 386.

⁷ Uzasadnienie do rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, druk 3137, <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/druk.xsp?nr=3137> s. 82, [dostęp 5.08.2025 r.].

W wyniku wprowadzonej zmiany, sprawa po uchyleniu wyroku i przekazaniu do ponownego rozpoznania wraca do tego samego sędziego, który wydał już wyrok. Sędzia ten jest, stosownie do treści art. 386 § 6 k.p.c., związany oceną prawną wyrażoną w uzasadnieniu wyroku sądu II instancji. Wyjątkiem od tej zasady jest sytuacja, gdy nastąpiła zmiana stanu prawnego lub faktycznego, albo po wydaniu wyroku przez sąd II instancji Sąd Najwyższy w uchwale rozstrzygnie zagadnienie prawne i wyrazi odmienną ocenę prawną.

3. Ocena konstytucyjności art. 386 § 5 k.p.c. w brzmieniu nadanym nowelizacją z 2019 r.

Brzmienie art. 386 § 5 k.p.c. wprowadzone nowelizacją z 2019 r. budzi wątpliwości natury konstytucyjnej. Zgodnie z art. 48 § 1 pkt 5 k.p.c. sędzia jest wyłączony z mocy samej ustawy w sprawach, w których w instancji niższej brał udział w wydaniu zaskarżonego orzeczenia. W orzecznictwie Sądu Najwyższego na gruncie art. 386 § 5 k.p.c. w brzmieniu przed nowelizacją wyrażono stanowisko, że w sytuacji, gdy po przekazaniu do ponownego rozpoznania sprawa trafiła do tego samego sędziego, który już wydał wyrok jako sąd I instancji, nie dochodzi do nieważności postępowania na podstawie art. 379 pkt 4 k.p.c., uznając, że skład sądu orzekającego nie był sprzeczny z przepisami prawa, a także, że w rozpoznaniu sprawy nie brał udziału sędzia wyłączony z mocy ustawy⁸.

W ocenie Autorki, kwestię naruszenia art. 48 § 1 pkt 5 k.p.c. należy rozważyć dokładniej, niż uczynił to Sąd Najwyższy w przytoczonym powyżej orzeczeniu.

Po pierwsze, Sąd Najwyższy tym orzeczeniem odstąpił od stanowiska wyrażonego w uchwale z 28.11.1986 r. w sprawie III CZP 76/86, w której SN stwierdził, że naruszenie art. 388 § 1 k.p.c. poprzez uczestnictwo sędziego lub ławnika, który orzekał przy wydaniu uchylonego wyroku, w ponownym rozpoznaniu sprawy skutkuje nieważnością postępowania z powodu sprzeczności składu orzekającego z przepisami prawa⁹. Uchwała ta została wydana na tle

⁸ Wyrok SN z 6.04.2004 r., I CK 647/03, LEX nr 585675.

⁹ Uchwała SN z 28.11.1986 r., III CZP 76/86, LEX nr 8794.

art. 388 § 1 k.p.c., który brzmiał wówczas następująco: „W razie uwzględnienia rewizji sąd rewizyjny uchyla zaskarżony wyrok w całości lub w części i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania w innym składzie sądowi, który rozpoznawał ją w pierwszej instancji. Sąd rewizyjny przekazuje sprawę innemu właściwemu sądowi pierwszej instancji, jeżeli sąd, który sprawę rozpoznawał, nie jest właściwy albo gdy za przekazaniem sprawy innemu sądowi przemawiają względy celowości.”¹⁰ Treść ta jest zbliżona do brzmienia art. 386 § 5 k.p.c. sprzed nowelizacji z 2019 r.. Sąd Najwyższy orzekając w kwietniu 2004 r. nie uzasadnił odstąpienia od tej uchwały; nie wspomniał o niej w uzasadnieniu.

Po drugie, Trybunał Konstytucyjny w lipcu 2004 r. wydał wyrok, w którym stwierdził, że art. 48 § 1 pkt 5 w zw. z art. 401 pkt 1 i art. 379 pkt 4 k.p.c. w zakresie, w jakim ogranicza wyłączenie sędziego z mocy samej ustawy tylko do spraw, w których rozstrzyganiu brał udział w instancji bezpośrednio niższej, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej¹¹. Orzeczenie to Trybunał wydał na gruncie następującego stanu faktycznego: wydano nakaz zapłaty, następnie SO w Lublinie częściowo uchylił nakaz orzekając w trybie art. 496 k.p.c., a w końcu Sąd Apelacyjny w Lublinie, w składzie którego był sędzia wydający nakaz zapłaty oddalił powództwo w całości. W ówczesnie obowiązującym stanie prawnym (nakaz został wydany w 1994 r., wyrok SA wydano w 2000 r.), po wniesieniu zarzutów sąd przekazywał sprawę do sądu wojewódzkiego, jako sądu odwoławczego. Obecnie, zarzuty od nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym rozpoznaje sąd, który wydał nakaz zapłaty. Trybunał w uzasadnieniu wyroku podkreślił, że *ratio legis* art. 48 § 1 pkt 5 k.p.c. sprowadza się do wyeliminowania przyczyn, które mogą skutkować jakimikolwiek wątpliwościami co do bezstronności i obiektywizmu sędziego w rozpoznawaniu określonej sprawy. Dla strony, bezstronnym i obiektywnym nie będzie sędzia, który już raz wyraził swój pogląd prawny, a także swoje stanowisko co do stanu faktycznego w jego sprawie, ocenił już wiarygodność świadków, dokonał oceny innych dowodów. TK zaznaczył również, że nie

¹⁰ Brzmienie art. 388 § 1 k.p.c. nadane ustawą z dnia 18.4.1985 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 1985 r. Nr 20, poz. 86).

¹¹ Wyrok TK z 20.07.2004 r., SK 19/02, OTK-A 2004/7/67.

ma pola do rozszerzającej ani ograniczającej wykładni art. 48 § 1 pkt 5 k.p.c., gdyż przyczyny wyłączenia sędziego zostały określone ściśle. Trybunał podkreślił, że normy dotyczące wyłączenia z mocy ustawy od orzekania sędziego mają charakter gwarancyjny.

Po tym wyroku Trybunału, Sąd Najwyższy w kilku sprawach o tożsamym stanie faktycznym, w których najpierw sędzia wydawał postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku po danym spadkodawcy, a następnie orzekał w sprawie o zmianie tego postępowania opartej na art. 679 k.p.c. uznawał, że w takiej sytuacji doszło do naruszenia art. 48 § 3 k.p.c.¹². Naruszenie tego przepisu skutkuje nieważnością postępowania stosownie do treści art. 379 pkt 4 k.p.c. Zgodnie z art. 48 § 3 k.p.c. sędzia, który brał udział w wydaniu orzeczenia objętego skargą o wznowienie lub skargą nadzwyczajną, nie może orzekać co do tej skargi. Z treści tego przepisu nie wynika wprost, że dotyczy ono postępowania o zmianę prawomocnego postanowienia o stwierdzenie nabycia spadku w postępowaniu nieprocesowym. W świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego postępowanie w trybie art. 679 k.p.c. jest postępowaniem autonomicznym, ma jednak charakter wznowieniowy¹³. W postanowieniu wydanym 14.9.2004 r. w sprawie III CK 458/03 Sąd Najwyższy przywołał fragmenty uzasadnienia wyroku TK w sprawie SK 19/02 i wyprowadził na podstawie analogii wniosek, że art. 48 § 3 k.p.c. należy ze względów gwarancyjnych wyklądać rozszerzająco i uznać, że obejmuje on również swym zakresem postępowanie o zmianę prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku¹⁴. Trzeba przyznać rację Sądowi Najwyższemu, albowiem dla strony, sędzia, który wydał już postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku po danym spadkodawcy, nie będzie obiektywny, gdyż, po pierwsze, dokonał już oceny prawnej, po drugie, orzeka o wydanym przez siebie postanowieniu.

¹² Postanowienie SN z 14.09.2004 r., III CK 458/03, LEX 148658; postanowienie SN z 14.10.2009 r., V CSK 118/09, LEX nr 564983; postanowienie SN z 30.10.2013 r., II CSK 628/12, LEX nr 1408886; postanowienie SN z 21.09.2014 r., IV CSK 647/13, LEX nr 2630696.

¹³ Postanowienie SN z 13.10.2004 r., III CK 82/03, LEX nr 589986; postanowienie SN z 23.11.2011 r., IV CSK 141/11, LEX nr 1111010; postanowienie SN z 15.12.2017 r., III CSK 308/17, OSNC-ZD 2018/4/66.

¹⁴ Postanowienie SN z 14.09.2004 r., III CK 458/03, LEX nr 148658.

W związku z powyższym, Sąd Najwyższy w kilku następnych orzeczeniach powrócił do stanowiska wyrażonego w uchwale III CZP 76/86 i podkreślał, że określony w art. 386 § 5 k.p.c. wymóg rozpoznania sprawy w innym składzie należy rozumieć jako wyłączenie od orzekania tych sędziów, którzy wydali uchylone orzeczenie¹⁵.

W doktrynie wskazuje się, że aktualne brzmienie art. 386 § 5 k.p.c. i rozpoznanie ponownie sprawy przez tego samego sędziego może stanowić istotne naruszenie prawa stron do rozpoznania ich sprawy przez bezstronny sąd¹⁶. Sąd, który poprzednio rozpoznawał sprawę ma już na nią wyrobiony pogląd, tymczasem ponowne rozpoznanie po uchyleniu wyroku wymaga nie tylko respektowania związania wyrokiem sądu II instancji, ale również pozbawionej uprzedzeń, nowej oceny sprawy, wszystkich jej okoliczności faktycznych¹⁷. Wyrażane również są wątpliwości dotyczące zagadnienia niezawisłości sędziego. Sędzia, zgodnie z art. 386 § 6 k.p.c., jest związany oceną prawną wyrażoną przez sąd odwoławczy. Regulacja art. 386 § 5 k.p.c. w poprzednim brzmieniu miała na celu zagwarantowanie sędziowskiej niezawisłości¹⁸. Na niezawisłość sędziowską składają się dwa elementy: zewnętrzny i wewnętrzny. W kontekście brzmienia art. 386 § 5 i § 6 k.p.c. należy mieć na uwadze przede wszystkim element wewnętrzny, który łączy się z pojęciem bezstronności. Sędzia powinien być obiektywnie bezstronny, nie ujawniać osobistych zapatrywań, sędzia powinien mieć odpowiedni, jednakowy dystans do stron sporu i ich interesów¹⁹. W sytuacji, gdy sędzia ponownie rozpoznaje tę samą sprawę trudno o zachowanie jednakowego

¹⁵ Wyrok SN z 24.04.2014 r., III CSK 319/13, LEX nr 1489252, uchwała SN z 23.08.2006 r., III CZP 56/06, OSNC 2007/3/43.

¹⁶ A. Partyk [w:] O. M. Piaskowska, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz art. 1-505*³⁹ Tom I, Warszawa 2024, s. 886.

¹⁷ A. Góra-Błaszczkowska, *Kodeks postępowania cywilnego, Tom IA, Komentarz art. 1-424*¹², wyd. 3, Warszawa 2020, s. 1139.

¹⁸ Zob. A. Łazarska, *Zmiana składu sądu w przypadku uchylenia wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania – uwagi na tle art. 386 § 5 k.p.c.* [w:] *Ius est a iustitia appellatum. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Wiśniewskiemu*, red. T. Ereciński, J. Gudowski, M. Tomalak, Warszawa 2017, s. 311.

¹⁹ Zob. wyrok TSUE z 19.09.2006 r., C-506/04, ZOTSIS 2006/8-9C/I-8613, Dz.U.U.E.C.2006/281/II.

dystansu, o obiektywną bezstronność i nieujawnianie swojego poglądu, gdy przeważnie ten pogląd został już ujawniony.

Wątpliwości doktryny, a należy zaznaczyć, że wyrazili je głównie sędziowie (SSN A. Góra-Błaszczkowska, SSO A. Łazarska, SSA K. Górski) skłoniły Sąd Rejonowy dla Warszawy Pragi-Południe w Warszawie do wystosowania pytania prawnego do Trybunału Konstytucyjnego o zgodność art. 386 § 5 k.p.c. w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 135 ustawy nowelizującej z 2019 r. z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP²⁰. Stan faktyczny sprawy, na tle której zadano pytanie prawne, prezentuje się następująco: Sąd Okręgowy uchylił wyrok sądu pierwszej instancji i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania, a sprawa zgodnie z obowiązującymi przepisami trafiła do referatu sędziego, który już tę sprawę rozpoznawał. Sąd Okręgowy uznał, iż sąd pierwszej instancji błędnie ustalił, że powód nie uiścił zaliczki na opinię biegłego i z tego powodu pominął dowód z opinii biegłego, który był kluczowy dla rozstrzygnięcia. W rzeczywistości powód uiścił zaliczkę, ale została ona błędnie zaksięgowana. Sąd pytający zwrócił uwagę na to, że art. 386 § 5 k.p.c. w brzmieniu sprzed 7.11.2019 r. pozostawał w ścisłym związku z gwarancją bezstronności sądu, a także miał chronić niezawisłość sędziowską. Sąd pytający skupił się na zgodności przepisu art. 386 § 5 k.p.c. z art. 45 ust. Konstytucji RP stanowiącym o prawie do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd.

Trybunał Konstytucyjny postanowieniem umorzył postępowanie dotyczące pytania skierowanego przez Sąd Rejonowy dla Warszawy Pragi-Południe w Warszawie²¹. Trybunał stwierdził, że nie została spełniona przesłanka funkcjonalna, gdyż zaskarżony przepis nie stanowi podstawy prawnej potencjalnego rozstrzygnięcia, a także, zdaniem Trybunału,

²⁰ Zob. sprawa P 8/20 toczona przed Trybunałem Konstytucyjnym, <https://ipo.trybunal.gov.pl/ipo/Sprawa?pokaz=dokumenty&sygnatura=P%208/20> [dostęp 5.08.2025 r.].

²¹ Postanowienie TK z 16.12.2020 r., P 8/20, OTK-A 2020/75.

wskazany przez pytający sąd przedmiot kontroli nie ma związku ze stanem faktycznym sprawy, a ewentualna odpowiedź Trybunału nie wpłynie na wynik sprawy, nawet pośrednio.

W świetle takiego uzasadnienia, nasuwa się pytanie, czy pytania prawne mają dotyczyć tylko prawa materialnego, a prawa procesowego nie, ewentualnie wyjątkowo? Moim zdaniem to pytanie było dopuszczalne, a odpowiedź na nie miała istotne znaczenie nie tylko dla tej sprawy, ale również dla innych spraw. Można się zgodzić, że merytoryczne rozstrzygnięcie nie zależało od udzielenia odpowiedzi na to pytanie, jednak od odpowiedzi tej zależała dopuszczalność wydania rozstrzygnięcia, ważność postępowania. Co więcej, Trybunał w uzasadnieniu postanowienia stwierdził, że określony wzorzec kontroli – art. 45 ust. 1 Konstytucji – jest wzorcem nieadekwatnym wobec podniesionego zarzutu, gdyż argumentacja pytającego sądu na tle badanej sprawy, zdaniem Trybunału, nie dotyczy prawa do sądu. Trybunał wskazał, że zasady niezawisłości sędziowskiej i bezstronności sądu chroni art. 178 ust. 1 Konstytucji. Fragment tego uzasadnienia jest dość zaskakujący, zwłaszcza w kontekście wyroku Trybunału w sprawie SK 19/02. Zastanawiające jest, co by było, gdyby niezadowolona z rozstrzygnięcia strona złożyła skargę konstytucyjną i wskazała na naruszenie jej prawa do bezstronnego sądu, skoro dwa razy sprawę rozpoznawał ten sam sędzia.

Po analizie orzecznictwa krajowego należy przejść do analizy orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka²², ze szczególnym uwzględnieniem jego stanowiska dotyczącego powtórnego rozpoznawania spraw przez tego samego sędziego oraz gwarancji prawa do niezawisłego i bezstronnego sądu.

Z art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności²³ wynika prawo do rozpatrzenia sprawy przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą. ETPC rozróżnia w swym orzecznictwie podejście subiektywne, które obejmuje ocenę osobistych przekonań lub interesów danego sędziego w konkretnej sprawie oraz podejście obiektywne,

²² ETPC

²³ Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie dnia 4.II.1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61 poz. 284).

które polega na ustaleniu czy sędzia daje wystarczające gwarancje, aby wykluczyć wszelkie uzasadnione wątpliwości w tym zakresie. Trybunał w dwóch polskich sprawach uznał, że zasadne są wątpliwości co do bezstronności Sądu Najwyższego, gdy jeden z sędziów, wcześniej uczestniczył jako sędzia Sądu Apelacyjnego w rozpoznaniu tej sprawy co do istoty²⁴. Trybunał podkreślał w tych orzeczeniach, że jeśli sędzia wyraził już pogląd co do aspektu prawnego, od którego zależne jest rozstrzygnięcie, to wątpliwości co do bezstronności Sądu mogą być uznane za obiektywnie uzasadnione. Sprzeczną z prawem do rzetelnego procesu byłaby sytuacja, gdyby sędzia, który wydał orzeczenie, kontrolował sam siebie, miał rozstrzygać, czy sam popełnił lub nie, błąd co do interpretacji prawa lub jego zastosowania²⁵. Zaznaczyć trzeba, że sprawy polskie, które trafiły przed ETPC, nie dotyczyły rozpoznawania tej samej sprawy przez tego samego sędziego w tej samej instancji.

4. Podsumowanie

Mając na uwadze powyżej opisane rozważania, trudno podzielić stanowisko Trybunału Konstytucyjnego, że kwestia zgodności bądź niezgodności z Konstytucją art. 386 § 5 k.p.c. nie ma znaczenia dla konkretnej sprawy. Z perspektywy strony postępowania kwestia ta ma bowiem bardzo duże znaczenie. Można jedynie teoretycznie rozważać, czy spojrzenie Trybunału nie byłoby inne, gdyby to strona złożyła skargę konstytucyjną, w szczególności, gdyby udało jej się wskazać na konkretne zachowania, zdania z uzasadnień wyroków czy postanowień wskazujące na pewną stronniczość, istnienie osobistych przekonań sędziego rozpoznającego daną sprawę po raz drugi w tej samej instancji. Trudno też przyjąć, że art. 45 ust. 1 Konstytucji RP nie jest właściwym wzorcem kontroli. Należy natomiast zgodzić się z przedstawicielami doktryny, którzy podnoszą, że art. 386 § 5 k.p.c. nie jest zgodny z Konstytucją RP i godzi w prawo do bezstronnego sądu.

²⁴ Wyr. ETPC z 10.01.2017 r. *Korzeniak v. Polska* (skarga nr 56134/08), wyr. ETPC z 24.07.2012 r. *Toziczka v. Polska* (skarga nr 29995/08).

²⁵ A. Łazarska, op.cit. s. 312.

Z tych powodów pozytywnie ocenić należy zaproponowaną przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Cywilnego propozycję zmiany brzmienia art. 386 § 5 k.p.c. i powrót do zasady, że po uchyleniu wyroku i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania, sprawa trafia do innego sędziego. Odwrócenie tej zasady w 2019 r. – choć nie ma badań na ten temat – nie wpłynęło prawdopodobnie na przyspieszenie postępowań. Tak jak projektodawca nie przedstawił badań, które by dowodziły, że sędziowie pierwszoinstancyjni przesuwają ciężar postępowania dowodowego na sądy II instancji, tak nie ma badań, by został osiągnięty zakładany przez projektodawcę cel. Powrót do poprzedniego brzmienia przepisu ani nie wpłynie na przyspieszenie ani na spowolnienie postępowań.

Na koniec, przywołam praktykę zastosowaną w Sądzie Okręgowym w Bydgoszczy, gdzie zarządzeniem przewodniczącego wydziału wyłączono od losowania sędziego, który rozpoznawał sprawę przed uchyleniem wyroku²⁶. Sąd Najwyższy stwierdził, że samo wydanie przez przewodniczącego wydziału zarządzenia o wyłonieniu nowego składu orzekającego w danej sprawie w drodze losowania z pominięciem sędziego wyznaczonego do rozpoznania sprawy, z mocy ustawy, na podstawie art. 386 § 5 k.p.c., nie skutkuje sprzecznością składu orzekającego z przepisami prawa i nie stanowi podstawy nieważności postępowania. Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wskazał, że naruszenie art. 385 § 5 k.p.c. w jego obecnym brzmieniu należy traktować jako zwykłe naruszenie przepisów proceduralnych, którego ewentualny wpływ na treść orzeczenia należy stosownie wykazać, a treść tego przepisu stanowi tylko dyrektywę natury porządkowo-organizacyjnej i nie ma charakteru bezwzględnej, a wyjątki od zasady w nim wyrażonej mają ocenny charakter. Wobec powyższego, przewodniczący wydziału mógł wydać zarządzenie, by wyłączyć z losowania sędziego, który rozpoznawał sprawę przed uchyleniem wyroku. Należy zauważyć, że takie postępowanie chroni przed ewentualnym uznaniem przepisu art. 386 § 5 k.p.c. w obecnym brzmieniu za niekonstytucyjny, skutkujący naruszeniem art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, a także chroni stronę

²⁶ Zob. uchwała SN z 20.10.2022 r., III CZP 97/22, OSNC 2023/4/36.

i buduje zaufanie społeczne do wymiaru sprawiedliwości. Mimo tego, art. 386 § 5 k.p.c. powinien ulec zmianie i wrócić do dawnego brzmienia.

Bibliografia

- Góra-Błaszczkowska A., Kodeks postępowania cywilnego, Tom IA, Komentarz art. 1-42412, wyd. 3, Warszawa 2020.
- Łazarska A., Zmiana składu sądu w przypadku uchylenia wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania – uwagi na tle art. 386 § 5 k.p.c. [w:] *Ius est a iustitia appellatum*. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Wiśniewskiemu, red. T. Ereciński, J. Gudowski, M. Tomalak, Warszawa 2017.
- Łazarska A., Górski K. [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Tom I. Komentarz. Art. 1-45816, wyd. 2, Warszawa 2023.
- Manowska M., Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Art. 1-477(16), wyd. IV, LEX/el. 2021.
- Partyk A. [w:] O. M. Piaskowska, Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz art. 1-50539 Tom I, Warszawa 2024.
- Wyrok TK z 20.07.2004 r., SK 19/02, OTK-A 2004/7/67.
- Postanowienie TK z 16.12.2020 r., P 8/20, OTK-A 2020/75.
- Wyrok SN z 6.04.2004 r., I CK 647/03, LEX nr 585675.
- Wyrok SN z 24.04.2014 r., III CSK 319/13, LEX nr 1489252.
- Uchwała SN z 28.11.1986 r., III CZP 76/86, LEX nr 8794.
- Uchwała SN z 23.08.2006 r., III CZP 56/06, OSNC 2007/3/43.
- Uchwała SN z 20.10.2022 r., III CZP 97/22, OSNC 2023/4/36.
- Postanowienie SN z 14.09.2004 r., III CK 458/03, LEX 148658.
- Postanowienie SN z 14.10.2009 r., V CSK 118/09, LEX nr 564983.
- Postanowienie SN z 30.10.2013 r., II CSK 628/12, LEX nr 1408886.
- Postanowienie SN z 21.09.2014 r., IV CSK 647/13, LEX nr 2630696.
- Postanowienie SN z 13.10.2004 r., III CK 82/03, LEX nr 589986.
- Postanowienie SN z 23.11.2011 r., IV CSK 141/11, LEX nr 1111010.
- Postanowienie SN z 15.12.2017 r., III CSK 308/17, OSNC-ZD 2018/4/66.
- Wyrok TSUE z 19.09.2006 r., C-506/04, ZOTSis 2006/8-9C/I-8613, Dz.U.U.E.C.2006/281/11.
- Wyrok ETPC z 10.01.2017 r. Korzeniak v. Polska (skarga nr 56134/08).
- Wyrok ETPC z 24.07.2012 r. Toziczka v. Polska (skarga nr 29995/08).
- Sprawa P 8/20 toczona przed Trybunałem Konstytucyjnym, <https://ipo.trybunal.gov.pl/ipo/Sprawa?&pokaz=dokumenty&sygnatura=P%208/20> [dostęp 5.08.2025 r.].

- Projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw z uzasadnieniem (wersja z 15.04.2025 r.), <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/projekty-aktow-prawnych>, [dostęp 5.08.2025 r.].
- Uzasadnienie do rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, druk 3137, <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/druk.xsp?nr=3137>, [dostęp 5.08.2025 r.]

Propozycja cytowania: M. Deręgowska, Ponowne rozpoznanie sprawy przez tego samego sędziego w I instancji a prawo do bezstronnego sądu, Młody Jurysta 2025, nr 2, s. 137-150.